

ОСНОВИ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р Пламен Богданов

1 ноември 2022 г.

ОСНОВИ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Въведение

1. Основни понятия в областта на националната сигурност
2. Правно-нормативната уредба в областта на националната сигурност
3. Сравнителен анализ на основните понятия и правно-нормативната уредба в САЩ и Република България в областта на националната сигурност

Изводи

Заклучение

ОСНОВИ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Въведение

- ◆ Политиката за сигурност на държавата – осигуряване на най-благоприятни условия за развитие на обществото, държавата и личността и гарантиране на своите жизненоважни интереси
- ◆ Понятието „национална сигурност“ – използвано за първи път от американския президент Теодор Рузвелт през 1904 г.

1. Основни понятия в областта на националната сигурност

1.1. Основни понятия в САЩ

◆ До средата на ХХ в. – понятията „отбранителна способност“ и „държавна сигурност“

Национална сигурност – в широк смисъл:

- вътрешна сигурност – целяща генериране на вътрешно благосъстояние и развитие на нацията

- външна сигурност – изразяваща се в отстояване на американския суверенитет, териториална цялост и реализиране на националните интереси в международните отношения

◆ В началото на 90-те години на ХХ – използване на термина „**Национална сигурност на САЩ**“ – обхваща американските политики за национална отбрана и външни отношения

1. Основни понятия в областта на националната сигурност

1.1. Основни понятия в САЩ

◆ В началото на XXI в. **за гарантиране на НС на САЩ се прилага:**

- използване на дипломацията за обединяване на съюзниците и изолиране на заплахите;
- създаване на икономическа мощ за предизвикване на сътрудничество;
- поддържане на ефективни ВС;
- прилагане на политики за гражданска защита и подготовка за действие при извънредни обстоятелства (вкл. антитерористично законодателство);
- осигуряване на устойчивост и достатъчност на критичната инфраструктура;
- използване на разузнавателните служби за разкриване и неутрализиране или недопускане на заплахи и шпионаж, и за защита на класифицираната информация;
- възлагане на контраразузнавателните служби и тайната полиция да защитават нацията от вътрешни заплахи.

1. Основни понятия в областта на националната сигурност

1.1. Основни понятия в САЩ

◆ В края на второто десетилетие на XXI век

Национална сигурност – общо понятие, включващо националната отбрана и международните отношения на САЩ с цел постигане на:

- военно или отбранително предимство над чужда държава или група от държави;

- благоприятна позиция в международните отношения или състояние на отбраната, осигуряващо успешно противопоставяне на враждебно или разрушително действие, идващо отвътре или извън страната, явно или скрито

Системата за НС включва организациите, структурите и процесите, които ръководят вземането на решение, бюджетирането, планирането, изпълнението, както и контрола от страна на Конгреса на дейностите за осигуряване на НС

1. Основни понятия в областта на националната сигурност

1.2. Основни понятия в Република България

◆ Закон за управление и функциониране на системата за защита на НС:

Национална сигурност – динамично състояние на обществото и държавата, при което са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната, когато са гарантирани демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива, както и когато страната успешно защитава националните си интереси и реализира националните си приоритети

Осигурява единна легална дефиниция

1. Основни понятия в областта на националната сигурност

1.2. Основни понятия в Република България

◆ Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България:

Система за национална сигурност – има за цел да поддържа в оптимално състояние националната сигурност, да повишава управляемостта на държавните органи при активно включване на гражданите и техните организации и да функционират ефективно за реализиране на Стратегията за НС на страната

Система за защита на националната сигурност – включва държавни органи и структури, които осъществяват дипломатическа, отбранителна, разузнавателна, контраразузнавателна, оперативно-издирвателна, правоохранителна и охранителна дейност и които са представени в Съвета по сигурността към МС

1. Основни понятия в областта на националната сигурност
1.2. Основни понятия в Република България

◆ **Извод** – двете понятия се допълват и обобщени се доближават до общоприетото разбиране ;

Система за национална сигурност – система от правно-нормативна уредба и функционално структурирани органи, имащи задачата да осигуряват сигурността на държавата

2. Правно-нормативната уредба в областта на националната сигурност

2.1. Правно-нормативна уредба в САЩ

- ◆ **Закон за националната сигурност от 1947 г.** – реорганизира военните и разузнавателните агенции на американското правителство след II св. в.
- ◆ **Стратегия за национална сигурност на САЩ** – основополагаща за НС – документ, утвърден от президента САЩ, за разработване, прилагане и координиране на инструментите на националната мощ за постигане на цели, които допринасят за националната сигурност
Издава се от нач. на 50-те години
- ◆

2. Правно-нормативната уредба в областта на националната сигурност

2.1. Правно-нормативна уредба в САЩ

◆ **Стратегия за национална сигурност на САЩ:**

- 1953 г. - „Масирано възмездие“ (Massive Retaliation)
- 1961 г. - „Гъвкаво реагиране“ (Flexible Response)
- 1971 г. - „Реалистично възпиране“ (Realistic Deterrence)
- 1974 г. - „Ограничена ядрена война“ (Limited Nuclear Options)
- 1980 г. - „Пряко противоборство“ (Countervailing Strategy)
- 1987, 1988, 1990, 1991, 1993 г.

2. Правно-нормативната уредба в областта на националната сигурност

2.1. Правно-нормативна уредба в САЩ

◆ **Стратегия за национална сигурност на САЩ:**

- 1994, 1995 и 1996 г. - „Стратегия за национална сигурност на ангажиране и разширение“
- 1997, 1998 и 1999 г. - „Стратегия за национална сигурност за новия век“
- 2000 г. - „Стратегия за национална сигурност за глобалната епоха“
- 2002 г. - т.нар. стратегия на „изпреварващата война“
- 2006, 2010 и 2015 г.
- 2017 г. - т.нар. „доктрина Тръмп“ – „Америка на първо място“
- 2022 г. - „надпревара с Китай и ограничаване на Русия“

2. Правно-нормативната уредба в областта на националната сигурност

2.2. Правно-нормативна уредба в Република България

- ◆ 1998 г. - първата Концепция за националната сигурност на Република България
- ◆ 2011 г. - първата Стратегия за национална сигурност на Република България
- ◆ 2018 г. - Актуализирана Стратегия за национална сигурност на Република България - смисъл на понятието НС
- ◆ 2002 – 2015 г. - закони за КИ, за ДАНС, ЗОВС, за ДАР, за НСО, за ВР, **Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност** - завършва формирането на правната рамка за системата за НС

3. Сравнителен анализ на основните понятия и правно-нормативната уредба в САЩ и Република България в областта на националната сигурност

◆ Същност на *националната сигурност*

- в САЩ - единно понятие, което включва защитата на трайни (жизненоважни) интереси, които са постоянни от създаването на САЩ и дефиниране на цели и задачи в сферата на НС в конкретен исторически период
- в РБ - дава се приоритет на териториалната цялост, суверенитета и конституционно установения ред на страната при гарантирани демократично функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите

◆ *Различни подходи* при дефиниране на понятието

- в САЩ - по-конкретно (без да е по-многословно); определя се като понятие
- в РБ - по-общо и даващо основания за двусмислено тълкуване; определя се като състояние

◆ Нормативен документ

- в САЩ - в Доктрината за въоръжените сили на САЩ
- В РБ – закони – по-голяма стабилност, но по-дълъг процес при необходимост от актуализиране или коригиране

3. Сравнителен анализ на основните понятия и правно-нормативната уредба в САЩ и Република България в областта на националната сигурност

	В САЩ	В Република България
Основни понятия		
„Национална сигурност“	Общо понятие, включващо националната отбрана и международните отношения на Съединените щати с цел постигане на: военно или отбранително предимство над чужда държава или група от държави; благоприятна позиция в международните отношения или състояние на отбраната, осигуряващо успешно противопоставяне на враждебно или разрушително действие, идващо отвътре или извън страната, явно или скрито.	Динамично състояние на обществото и държавата, при което са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната, когато са гарантирани демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива, както и когато страната успешно защитава националните си интереси и реализира националните си приоритети.
„Система за национална сигурност“	Системата за национална сигурност включва организациите, структурите и процесите, които ръководят вземането на решение, бюджетирането, планирането, изпълнението, както и контрола от страна на Конгреса, на дейностите за осигуряване на националната сигурност. Организацията на националната сигурност на САЩ включва структурите, отговарящи за външната и вътрешната сигурност на страната.	Системата за национална сигурност има за цел да поддържа в оптимално състояние националната сигурност, да повишава управляемостта на държавните органи при активно включване на гражданите и техните организации и да функционират ефективно за реализиране на Стратегията за национална сигурност на страната. Системата за защита на националната сигурност включва държавни органи и структури, които осъществяват дипломатическа, отбранителна, разузнавателна, контраразузнавателна, оперативно-издирвателна, правоохранителна и охранителна дейност и които са представени в Съвета по сигурността към Министерския съвет.

3. Сравнителен анализ на основните понятия и правно-нормативната уредба в САЩ и Република България в областта на националната сигурност

	В САЩ	В Република България
Основни документи		
Закони	Закон за националната сигурност	Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност Закон за консултативен съвет за национална сигурност Закон за Държавна агенция „Разузнаване“ Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“ Закон за защита на класифицираната информация
Стратегия	Стратегия за национална сигурност	Стратегия за национална сигурност

3. Сравнителен анализ на основните понятия и правно-нормативната уредба в САЩ и Република България в областта на националната сигурност

Стратегия за националната сигурност

◆ в САЩ:

- утвърждава се от държавния глава
- отразява нац. ценности, обявява нац. интереси, представя стратегическа визия, идентифицира и оценява бъдещите предизвикателства
- координира използването на инструментите на нац. мощ за постигане на поставени в нея конкретни цели и задачи за гарантиране на НС в рамките на определени приоритети
- следва да се издава всяка година - възможност за редовен отчет на изпълнението ѝ и за актуализиране

◆ в Република България:

- приема се от Народното събрание
- очертава разбирането за НС и посочва нац. интереси, необходимите условия и предпоставки за тяхното реализиране
- анализира средата за сигурност и представя политиката за сигурност на страната като приоритети и секторни политики за сигурност
- основни насоки за действие на системата за НС
- теоретични, общи и пожелателни формулировки
- няма задължителен характер за законодателната, изпълнителната и съдебната власт
- липсват текстове за контрол на изпълнението
- има времеви хоризонт от 7-10 години
- липсва механизъм за периодичен отчет или преглед

ОСНОВИ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изводи

Основни понятия и правно-нормативната уредба в областта на националната сигурност в двете страни:

- ◆ някои близки и много повече различни характеристики
- ◆ очевидни несъвършенства в регламентирането на организацията и функционирането на системата за НС в България
- ◆ липса единно разбиране за понятието „система за национална сигурност“ у нас
- ◆ необходимост от периодичен отчет на изпълнението и на регламентиран процес на преглед и актуализиране на Стратегията за национална сигурност на Република България

Заключение

- ◆ Държавите изграждат и развиват системи за НС - нормативна уредба, сили, средства и места за тяхното разполагане
- ◆ Необходимост от единен понятиен апарат
- ◆ Сравнение с други държави
- ◆ Отстраняване несъвършенствата в основните национални стратегически документи
- ◆ Съгласувано функциониране на структурите от системата за национална сигурност

ОСНОВИ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

ВЪПРОСИ?